

Office for Democratic Institutions and Human Rights
OEBS-ova Kancelarija za demokratske institucije i ljudska prava (ODIHR)

REPUBLIKA SRBIJA

Prevremeni parlamentarni izbori
16. mart 2014. godine

OEBS/ODIHR Ograničena misija za posmatranje izbora
Konačni izveštaj

Varšava
22. maj 2014. godine

SADRŽAJ

I. REZIME O NAJVAŽNIJIM TEMAMA	1
II. UVOD I IZRAZI ZAHVALNOSTI.....	3
III. ISTORIJAT.....	4
IV. IZBORNI SISTEM I PRAVNI OKVIR.....	4
V. IZBORNA ADMINISTRACIJA	5
A. REPUBLIČKA IZBORNA KOMISIJA	6
B. BIRAČKI ODBORI	7
VI. REGISTRACIJA BIRAČA	8
VII. REGISTRACIJA LISTA KANDIDATA	9
VIII. IZBORNA KAMPANJA.....	11
IX. FINANSIRANJE POLITIČKIH AKTIVNOSTI I KAMPANJE.....	12
X. MEDIJI.....	14
A. PRIKAZ MEDIJA.....	14
B. REGULATORNI OKVIR ZA MEDIJE	15
C. MEDIJSKO IZVEŠTAVANJE O KAMPANJI.....	16
XI. PRIGOVORI I ŽALBE	17
XII. UČEŠĆE NACIONALNIH MANJINA.....	18
XIII. DOMAĆI I MEĐUNARODNI POSMATRAČI.....	19
XIV. IZBORNI DAN	20
XV. PREPORUKE	21
DODATAK: KONAČNI REZULTATI PREVREMENIH PARLAMENTARNIH IZBORA	25
O OEBS/ODIHR-U	26

REPUBLIKA SRBIJA
PREVREMENI PARLAMENTARNI IZBORI
16. mart 2014. godine

Konačni izveštaj OEBS/ODIHR-ove Ograničene misije za posmatranje izbora¹

I. REZIME O NAJVAŽNIJIM TEMAMA

Nakon poziva za posmatranje prevremenih parlamentarnih izbora 16. marta 2014. godine koji su uputili državni organi Republike Srbije, OEBS-ova Kancelarija za demokratske institucije i ljudska prava (OEBS/ODIHR) je 13. februara uspostavila Ograničenu misiju za posmatranje izbora (u daljem tekstu: Ograničena posmatračka misija). OEBS/ODIHR-ova Ograničena posmatračka misija je ostala u Srbiji do 25. marta i obavila je procenu izbornog postupka u cilju utvrđivanja da li su izbori održani u skladu sa opredeljenjima OEBS-a i drugim međunarodnim standardima za održavanje demokratskih izbora, kao i da li su održani u skladu sa nacionalnim zakonodavstvom.

Prevremeni parlamentarni izbori su biračima pružili pravu mogućnost izbora. Iako su poštovane osnovne slobode u toku kampanje, bilo je kredibilnih prijava slučajeva zastrašivanja birača što je bacilo senku okruženje kampanje. Svi nivoi izborne administracije su efikasno radili, uz poštovanje zakonski propisanih rokova, i odluke su donosili na kolegijalni način. Uprkos znatnim uložnim naporima, potrebno je dalje poboljšanje biračkog spiska. Uočen je nedostatak kritičkog i analitičkog izveštavanja o kampanji u medijima. Postojeći pluralizam mišljenja i nezavisnost novinara bili su ugroženi uticajem koji su na medije vršile političke partije na vlasti.

Pravni okvir za parlamentarne izbore obezbeđuje generalno čvrstu osnovu za vođenje demokratskih izbora u skladu sa OEBS-ovim opredeljenjima i drugim međunarodnim standardima, iako su određene preporuke sa ranijih izbora ostale nerazmotrene, posebno one koje se odnose na registraciju kandidata, izbornu administraciju, prigovore i žalbe i međunarodne posmatračke. Iako su zakonske odredbe koje su se primenjivale na ove izbore ostale nepromenjene u odnosu na one primenjivane na parlamentarne izbore 2012. Godine, izvesni aspekti su poboljšani u odnosu na 2012. godinu kroz podzakonska akta koje je donela Republička izborna komisija (RIK) po raspisivanju izbora.

Izborima je upravljala izborna administracija na dva nivoa, koju su činili RIK i 8,387 biračkih odbora (BO). Uprkos ranijim preporukama, pravnim okvirom nije predviđen srednji nivo izborne administracije. Međutim, po uputstvu RIK-a je formirano ad hoc 166 radnih tela na opštinskom nivou za obezbeđivanje logističke podrške izornoj administraciji.

Jedinstveni elektronski birački spisak (BS) je potrebno dodatno poboljšati jer i dalje sadrži izvesni broj duplih upisa i podataka preminulih birača. Takođe, u skladu sa Zakonom o jedinstvenom biračkom spisku, sva imena i prezimena birača koji pripadaju nacionalnim manjinama moraju se uneti i na ćirilici I izvorno na jeziku birača. Nekoliko partija nacionalnih manjina su imale prigovor da su imena u izvodima biračkog spiska na ćirilici bila nepravilno napisana u tolikoj meri da je bilo teško pronaći te birače na izvodima iz biračkog spiska. Zakonom o zaštiti ličnih podataka se trenutno ograničava javni prikaz ličnih podataka i time je sprečen javni uvid u Birački spisak, koji predstavlja važno sredstvo za osiguranje

---

¹ Engleska verzija ovog izveštaja jedina predstavlja zvanični dokument. Nezvanični prevod je dostupan na srpskom jeziku.

transparentnosti i poboljšanje tačnosti registracije birača.

RIK je registrovao 19 lista kandidata sa ukupno 3,020 kandidata u inkluzivnom postupku. Neki od izbornih kandidata su kritikovali proceduru overe potpisa podrške kao mukotrpnu, skupu i preterano birokratsku.

Ekonomska situacija u državi, posebno zapošljavanje i različite investicije, reforme u cilju EU integracije i borba protiv korupcije, bile su glavne teme kampanje. Zabeleženi su izolovani incidenti nasilnog ponašanja u vezi sa izborima ali to nije ometalo kampanju na mestima na kojima je došlo do tih incidenata. OEBS/ODIHR Ograničena posmatračka misija je dobila kredibilne prijave o slučajevima zastrašivanja birača u toku vođenja kampanje “od vrata do vrata”, kao i zastrašivanja zaposlenih u javnom sektoru. U skladu sa zakonski utvrđenim kvotama za manje zastupljeni pol, jedna trećina kandidata su bile žene; međutim, one su jedva bile vidljive u toku izborne kampanje, a izborni kandidati se nisu posebno bavili pitanjima žena u svojim programima.

Veliki broj sagovornika OEBS/ODIHR Ograničene posmatračke misije je pozdravio proaktivniji stav Agencije za borbu protiv korupcije u nadziranju finansiranja kampanje u toku ovih izbora. Nedostatak transparentnosti finansiranja kampanje i dalje je pitanje koje budi zabrinutost, posebno zbog toga što ne postoji limit troškova kampanje.

Pluralizam medija i nezavisnost novinara ugrožava uticaj koji na medije vrše političke partije i privatni sektor. Rezultati praćenja medija od strane OEBS/ODIHR Ograničene posmatračke misije pokazuju da su i državni i privatni mediji ponudili široko izveštavanje o izborima u različitim formatima, ali je oskudan bio obrazovni sadržaj za birače i očigledan je bio nedostatak kritičkog i analitičkog izveštavanja.

Nadzorni odbor, čiji je, po zakonu, zadatak da vrši generalni nadzor političkih partija, kandidata i mas-medija u toku izbora, nije ustanovljen. Umesto toga, Republička radiodifuzna agencija (RRA) je preuzela odgovornost da prati da li emiteri obezbeđuju iste uslove za sve izborne kandidate. RIK je obavestio OEBS/ODIHR Ograničenu posmatračku misiju da mu nedostaje nadležnost da vrši kontrolu usaglašenosti aktivnosti izbornih kandidata sa pravilima za vođenje kampanje, tako da aktivnosti partija i kandidata nisu podlegle kontroli u toku kampanje.

Iako je mehanizam rešavanja izbornih sporova generalno bio usaglašen sa OEBS-ovim opredeljenjima i međunarodnom dobrom praksom, i dalje postoje izvesni nedostaci: rok za podnošenje prigovora je prekratak da bi se prigovor adekvatno potkrepio dokazima, dok odsustvo javnih rasprava pred RIK-om i Upravnim sudom nije bilo u skladu sa OEBS-ovim opredeljenjima, drugim međunarodnim standardima, zakonom propisanim postupkom i načelima pravičnog suđenja. Nekoliko prigovora je podnešeno pre i posle izbornog dana.

Pet partija nacionalnih manjina registrovalo je nezavisno svoje izborne liste, dok su samo dve koalicije uključile partije nacionalnih manjina na svoje liste. Neke od partija nacionalnih manjina su odlučile da se na izborima kandiduju zajedno sa nacionalnim partijama i koalicijama. Pet od ukupno šest partija etničkih Albanaca su bojkotovale izbore. Tri partije nacionalnih manjina su na izborima osvojile ukupno dvanaest mesta u Narodnoj skupštini, što je blagi porast u poređenju sa sastavom prethodnog parlamenta.

U skladu sa OEBS/ODIHR-ovom standardnom metodologijom, OEBS/ODIHR Ograničena posmatračka misija se usredsredila na dugoročni izborni postupak, bez dodatnog angažovanja kratkoročnih eksperata koji bi obezbedili osnovu za kvantitativnu procenu izbornog dana. Sve u svemu, posmatrači

OEBS/ODIHR Ograničene posmatračke misije su 16. marta posetili ograničeni broj biračkih mesta. Na biračkim mestima koje su posetili, članovi BO su pokazali solidno znanje procedura glasanja i glasanje se uredno sprovodilo. Neke prostorije određene za biračka mesta su bile neadekvatno male, što je dovelo do stvaranja gužve. Dizajn glasačkih paravana u kombinaciji sa rasporedom u prostoru namenjenom za biračko mesto nije uvek osiguravao tajnost glasanja.

Na biračkim mestima koja su posećena u toku prebrojavanja glasova, brojanje glasova je obavljano na profesionalan, transparentan i uredan način. Republički zavod za statistiku je ispunio svoje zadatke u pogledu tabulacije rezultata u skladu sa zakonom i svi zapisnici BO su blagovremeno dostavljeni RIK-u. Zvanični rezultati, po biračkim mestima, objavljeni su i postavljeni na Internet stranicu RIK-a 24. marta, u zakonski propisanom roku.

II. UVOD I IZRAZI ZAHVALNOSTI

Nakon poziva za posmatranje parlamentarnih izbora 16. marta 2014. godine, upućenog od strane državnih organa Republike Srbije, OEBS-ova Kancelarija za demokratske institucije i ljudska prava (OEBS/ODIHR) je 13. februara uspostavila Ograničenu misiju za posmatranje izbora (Ograničena posmatračka misija). Ograničenu posmatračku misiju je predvodio ambasador Boris Frlec i Misiju je činilo 10 eksperata sa sedištem u Beogradu i 12 dugoročnih posmatrača (engl. Long term observers – LTO) razmeštenih širom zemlje.

Članovi Misije su došli iz 19 zemalja učesnica OEBS-a. Lokalni izbori na pet lokacija su održani istovremeno sa parlamentarnim izborima i njih je Ograničena posmatračka misija posmatrala samo do one mere do koje su ti izbori uticali na ove potonje.

U skladu sa standardnom metodologijom koju OEBS/ODIHR koristi u ograničenim misijama za posmatranje izbora bez kratkoročnih posmatrača, Misija nije sprovedla sveobuhvatno ili sistematsko praćenje procedura izbornog dana, ali su članovi posetili ograničeni broj biračkih mesta i pratili tabelarno prikazvanje rezultata u nekoliko okruga. Misija je pratila izbornu proceduru 16. marta zajedno sa delegacijom OEBS-ove Parlamentarne skupštine (PS OEBS) i Parlamentarnom skupštinom Saveta Evrope (PS SE). Predsedavajući OEBS-a je imenovao Roberta Batelija (Roberto Battelli), iz Slovenije, za specijalnog koordinatora da predvodi kratkoročnu misiju za posmatranje izbora. Luiđi Kompanja (Luigi Compagna), iz Italije, predvodio je delegaciju PS OEBS-a. Pedro Agramunt (Španija) je predvodio delegaciju PS SE. OEBS/ODIHR Ograničena posmatračka misija je u Srbiji ostala do 25. marta da bi pratila događanja koja su usledila posle izbora.

OEBS/ODIHR Ograničena posmatračka misija je vršila procenu izbornog procesa u cilju utvrđivanja da li su izbori održani u skladu sa opredeljenjima OEBS-a i drugim međunarodnim standardima za demokratske izbore, kao i u skladu sa nacionalnim zakonodavstvom. Ovaj konačni izveštaj je sačinjen nakon Izjave o preliminarnim nalazima i zaključcima koja je objavljena 17. marta 2014. godine.

OEBS/ODIHR Ograničena posmatračka misija želi da zahvali državnim organima Republike Srbije na pozivu za posmatranje izbora, Ministarstvu spoljnih poslova, Republičkoj izbornoj komisiji (RIK), lokalnim vlastima, kao i političkim partijama, kandidatima i organizacijama civilnog društva, na njihovoj saradnji. Misija ovim želi da se zahvali i Misiji OEBS-a u Srbiji i diplomatskim predstavništvima zemalja učesnica OEBS-a i međunarodnim organizacijama na njihovoj saradnji u toku celokupnog trajanja Misije.

III. ISTORIJAT

Dana 29. januara 2014. godine, na predlog Vlade, Predsednik Tomoslav Nikolić je raspustio Narodnu skupštinu i raspisao prevremene parlamentarne izbore za 16. mart. Vladajuća koalicija Srpske napredne stranke (SNS) i Socijalističke partije Srbije (SPS) opravdala je prevremene izbore potrebom za obnavljanjem političkog mandata i dužim vremenskim okvirom za sprovođenje ekonomskih reformi i vođenje zemlje ka pristupanju Evropskoj uniji, pregovorima, zbog kojeg su zvanično otvoreni pregovori 21. januara.

Prethodni parlamentarni izbori su održani 6. maja 2012. godine, istovremeno sa prvim krugom prevremenih predsedničkih izbora. OEBS/ODIHR je u svom konačnom izveštaju procenio da su izbori “obežbediti glasačima da biraju iz širokog dijapazona različitih političkih mišljenja i okarakterisani su kao izbori na kojima su poštovana osnovna prava i slobode” i istakao je da su “potrebni dodatni napor radi daljeg unapređivanja integriteta izbornog procesa, posebno u pogledu sistema rešavanja izbornih sporova, transparentnosti registracije birača i profesionalizma izborne administracije”. OEBS/ODIHR je pružio preporuke za unaređenje izbornog procesa.² Na parlamentarnim izborima 2012. godine, koalicija koju je predvodio SNS dobila je 73 poslanička mesta u parlamentu i vladu je formirala sa koalicijom koju je predvodio SPS (44 poslanička mesta). Opoziciju je činila koalicija koju je predvodila Demokratska stranka (DS), koja je osvojila 67 poslaničkih mesta, Demokratska stranka Srbije (DSS) – 21 poslaničko mesto, zatim koalicija koju je predvodila Liberalno demokratska partija (LDP) – 19 poslaničkih mesta, i Ujedinjeni regioni Srbije (URS) – 16 poslaničkih mesta.

IV. IZBORNI SISTEM I PRAVNI OKVIR

Ukupno 250 članova jednodomne skupštine se bira za četvorogodišnji mandat, u skladu sa proporcionalnim izbornim sistemom zatvorenih lista unutar jedne izborne jedinice koja obuhvata područje cele zemlje. Mandati se raspoređuju među listama kandidata koje su osvojile više od pet procenata glasova. Liste na kojima su zastupljene nacionalne manjine oslobođene su uslova dostizanja praga od pet procenata.

Parlamentarni izbori su prvenstveno uređeni Ustavom iz 2006. godine i Zakonom o izboru narodnih poslanika iz 2000. godine (ZINP), sa naknadnim izmenama i dopunama iz 2011. godine. Takođe se primenjuju i odredbe drugih zakona, uključujući Zakon o jedinstvenom biračkom spisku (ZJBS) iz 2009. godine, naknadno izmenjen i dopunjen 2011. godine, Zakon o finansiranju političkih aktivnosti (ZFPA) iz 2011. godine, Zakon o političkim strankama iz 2009. godine, Zakon o radiodifuziji iz 2001, naknadno izmenjen i dopunjen u 2009. godine, i Krivični zakonik iz 2005. godine.

Pravni okvir je upotpunjen Pravilnikom Republičke izborne komisije (RIK) usvojenim 2012. godine i setom uputstava koje RIK izdaje pred svake izbore. Proceduralni aspekti su uređeni Zakonom o opštem upravnom postupku iz 1997. godine, Zakonom o upravnim sporovima iz 2009. godine i Zakonikom o krivičnom postupku iz 2011. godine, sa naknadnim izmenama i dopunama 2013. godine. Pravni okvir obezbeđuje generalno solidnu osnovu za vođenje demokratskih izbora, u skladu sa opredeljenjima OEBS-

---

² Svi prethodni izveštaji OEBS/ODIHR-a u vezi sa Srbijom mogu se pronaći na:
<http://www.osce.org/odihr/elections/serbia>.

a i drugim međunarodnim standardima, iako su određene preporuke iz prethodnih OEBS/ODIHR-ovih izveštaja ostale nerazmotrene, posebno one preporuke koje se odnose na registraciju birača, izbornu administraciju, prigovore i žalbe i međunarodne posmatrače.

Zakonski propisi koji se primenjuju na ove izbore su ostali nepromenjeni, tj. isti su primenjeni na parlamentarne izbore održane 2012. godine; ipak, određeni aspekti su poboljšani u odnosu na 2012. godinu kroz pravila koja je izdao RIK u februaru 2014. godine, nakon raspisivanja izbora.³ Konkretno, u skladu sa preporukama OEBS/ODIHR-a, kriterijumi za članstvo u biračkom odboru su bolje definisani i RIK je preporučio da zaposleni u opštinskim upravama sa prethodnim iskustvom u izborima budu postavljeni za članove biračkih odbora (BO). Pored toga, uslovi registracije lista nacionalnih manjina su jasnije navedeni. U cilju sprečavanja zloupotrebe odredbe ZINP koja se odnosi na osiguravanje zastupljenosti nacionalnih manjina u Narodnoj skupštini, koja je prijavljena na prethodnim izborima, i kako je preporučeno od strane OEBS/ODIHR-a, RIK je zahtevao da program, statut ili sve druge radnje preduzete u cilju zastupanja i promovisanja interesa nacionalnih manjina moraju biti podneti, da bi se obavila registracija liste kandidata nacionalne manjine.

Moglo bi se razmotriti da se sistematizuju određene odredbe obuhvaćene RIK-ovim pravilima, koje RIK izdaje pred svake izbore, sa ciljem da se obezbedi dugotrajni zakonski osnov.

ZINP-om su propisani zadaci Nadzornog odbora, i to opšti nadzor političkih partija, kandidata i mas medija u toku izborne kampanje.⁴ Nadzorni odbor je bio formiran jedino na prvim izborima sprovedenim u skladu sa ZINP iz 2000. godine. RIK je obavestio OEBS/ODIHR Ograničenu posmatračku misiju da mu je nedostajala nadležnost za kontrolu ispunjenosti uslova za vođenje kampanje, na osnovu odluke Vrhovnog suda iz 2006. godine.⁵ Kao posledica toga, aktivnosti partija i kandidata nisu podlegle kontroli u toku vođenja kampanje.

Preporučuje se da pravni okvir bude revidovan tako da se relevantnim institucijama dodele nadležnosti kontrole i sprovođenja odredaba izbornog zakonodavstva, uključujući i one odredbe koje se odnose na vođenje kampanje.

Nepostojanje sankcija u ZINP-u za kršenje određenih odredaba izbornog pravnog okvira, kao i nemogućnost RIK-a da deluje *ex-ufficio* i u slučajevima očigledne neregularnosti, ometali su sprovođenje zakonskih odredbi. ZINP, na primer, ne definiše zakonske posledice za kršenja odredaba koje se odnose na vođenje kampanje van rokova utvrđenih zakonom.

Potrebno je jasno definisati zakonske posledice zbog nepoštovanja izbornih propisa.

V. IZBORNA ADMINISTRACIJA

Prevremenim parlamentarnim izborima je upravljala izborna administracija na dva nivoa koju su činili

---

³ RIK je Uputstva za sprovođenje izbora za poslanike Narodne skupštine izdao 3. februara 2014. godine, a Pravila o radu biračkih odbora 08. februara.

⁴ Videti član 99 ZINP

⁵ U svojoj odluci br. UZ 296/06, Vrhovni sud je potvrdio da RIK nema nadležnosti da kontroliše usaglašenost sa pravilima vođenja kampanje, budući da prema ZINP ova odgovornost pripada Nadzornom odboru.

RIK i 8.387 biračkih odbora (BO).⁶ RIK je postavio 26 svojih članova za regionalne koordinateure za svaki Srpski okrug da bi vodili pripreme za izbore. Uprkos preporukama OEBS/ODIHR-a i Komisije za demokratiju putem prava Saveta Evrope (Venecijanska komisija), ne postoji međunivo izborne administracije.⁷ Medjutim, prema uputstvu RIK-a, 166 *ad hoc* radnih tela (RT) je formirano na opštinskom nivou radi obezbeđivanja logističke podrške izbornoj administraciji. Članove RT su imenovale političke partije koje su zastupljene u Narodnoj skupštini i postavljao ih je RIK. Lokalni izbori za Skupštinu grada Beograda, kao i za opštinska veća u Negotinu, Pećincima, Arandelovcu i Boru, održani su istovremeno sa parlamentarnim izborima.⁸ Svi nivoi izborne administracije su radili efikasno, u okviru zakonski propisanih rokova i odluke su donosili na kolegijalan način.

Od ukupno 75 članova RIK-a, samo njih 17 su žene. RIK nema odvojene podatke o rodu u vezi sa sastavom izbornih upravljačkih tela.⁹ OEBS/ODIHR-ovi posmatrači su zapazili da u sastavu BO žene čine prosečno jednu trećinu, uz znatne varijacije između različitih delova zemlje.¹⁰ Žene su dovoljno zastupljene među osobljem na biračkim mestima, čiji su ograničeni broj posetili posmatrači OEBS/ODIHR Ograničene posmatračke misije na dan izbora.

A. REPUBLIČKA IZBORNA KOMISIJA

RIK ima 37 stalnih članova, od kojih njih 36, uključujući sekretara koji ne glasa i njegovog/njenog zamenika, predstavljaju parlamentarne grupe proporcionalno proračunom po metodi d'Hondt,¹¹ dok je 1 član koji ne glasa predstavnik Republičkog zavoda za statistiku (RZS). U toku izbornog perioda, svaki registrovani izborni kandidat je imao pravo da postavi jednog člana u proširenom sastavu RIK-a, zajedno sa zamenikom. Članovi u proširenom sastavu imaju ista prava i dužnosti kao i stalni članovi. Po završetku registracije kandidata, i pošto je 19 izbornih kandidata postavilo svoje predstavnike zajedno sa zamenicima, RIK je brojao 75 članova i zamenika. Većina članova RIK-a ili njihovih zamenika moraju biti prisutni zbog kvoruma i odluke RIK-a se donose većinom glasova. Zamenici imaju pravo da glasaju samo u slučaju da njihovi članovi nisu prisutni.

U toku ovim izbora, RIK je održao 37 sednica koje su bile otvorene za akreditovane posmatrače i medije. Većina RIK-ovih odluka je doneta jednoglasno ili ogromnom većinom. Iako su zapisnici sa sednica RIK-a blagovremeno objavljivani na Internet stranici RIK-a, dnevni red sednica nije bio poznat unapred, što je na neki način ograničilo transparentnost rada RIK-a.

---

⁶ Ovaj broj obuhvata 90 BO na Kosovu, 29 BO je formirano u kaznenim institucijama i 35 BO je osnovano u diplomatskim i konzularnim predstavništvima Republike Srbije.

⁷ Videti Konačni izveštaj OEBS/ODIHR Ograničene posmatračke misije iz 2012. godine: <http://www.osce.org/odihr/92509>. Vidi takođe Zajedničko mišljenje OEBS/ODIHR-a i Venecijanske komisije CDL-AD(2006)013, stav 18, koji preporučuje da "zakon treba izmeniti i dopuniti tako da obuhvati međunivo izborne komisije uz adekvatno obezbeđenu transparentnost i široko političko učestvovanje".

⁸ Lokalne izbore su vodile opštinske izborne komisije (OIK), stalna tela koja su formirale lokalne skupštine u opštinama.

⁹ Videti Konvenciju o eliminisanju svih oblika diskriminacije žena (CEDAW), član 7. Takođe, videti član 48 Opštih preporuka CEDAW, Opšta preporuka br. 23: Politički i javni život.

¹⁰ Zastupljenost žena u RT varira od nekih 80 procenata u Vojvodini do 20 procenata u Južnoj Srbiji.

¹¹ Za ove izbore, stalni sastav RIK-a, u skladu sa članom 33 ZINP je bio sledeći: SNS – 10 članova, DS – 7, SPS – 5, DSS – 3, LDP – 2, URS – 2, Partija ujedinjenih penzionera Srbije (PUPS) – 2, Socijaldemokratska partija Srbije (SDPS), Nova Srbija (NS), Jedinstvena Srbija (JS), Savez vojvođanskih Mađara (SVM), Hrišćansko demokratska stranka Srbije (DHSS) – svaka po 1 člana.

Kao mera za dalje povećanje transparentnosti izborne administracije, moglo bi se razmotriti da se dnevni red za sednice RIK-a objavljuje unapred.

Ni RIK niti druge državne institucije, uključujući državne medije, nisu uložili bitnije napore u edukaciju birača.¹² Informisanje birača je svedeno na obaveštenje o mestu glasanja, kako je propisano zakonom.

Kao mera za očuvanje poverenja u izborni proces, preporučuje se da se razmotri da RIK razvije i koordinira obaveštavanje birača i materijal za edukaciju birača, a da mediji preduzmu mere aktivnog distribuiranja istih.

B. BIRAČKI ODBORI

BO su bili sastavljeni na isti način kao i RIK i imali su tri stalna člana i njihove zamenike, kao i članove i njihove zamenike u proširenom sastavu, koje su imenovali izborni kandidati i postavljao ih RIK.¹³ OEBS/ODIHR Ograničena posmatračka misija je dobila prijave da neki izborni kandidati, koji su svoju kampanju usredsredili samo na određena područja, nisu imali dovoljan broj ljudi koje će imenovati za BO izvan njihovih izbornih uporišta. Ipak, pošto su imali pravo da imenuju članove za prošireni sastav BO širom zemlje, oni su navodno izvršili razmenu mesta u BO sa izbornim kandidatima koji su svoja uporišta imali na drugim područjima.

Budući da se ni ZINP niti u uputstvima RIK-a izričito ne zabranjuje takva praksa, u suprotnosti je imati predstavnike u sastavu BO da bi se osigurala politička ravnoteža i to može dovesti do disproportionalne zastupljenosti nekih partija u BO u njihovim tradicionalnim uporištima. Nekoliko sagovornika OEBS/ODIHR Ograničene posmatračke misije otvoreno su izrazili mišljenje da to može dovesti do zastrašivanja i zloupotrebe.

Treba razmotriti uvođenje dodatnih mera predostrožnosti da bi se osiguralo da zastupljenost političkih partija u BO bude u skladu sa odredbama ZINP.

RIK je pripremio detaljna uputstva kojima se uređuje rad BO pre izbora i na dan izbora.¹⁴ Međutim, nekoliko lokalnih uprava je istaklo da je postojala potreba za detaljnijim pravilima procesa. Svi predsedavajući BO i, svojevremeno, njihovi zamenici, obučeni su od strane rukovodioca lokalne uprave kojoj pripadaju.

¹² Stav 11 Opštih komentara br. 25 (1996), prema članu 25 Međunarodne konvencije o građanskim i političkim pravima (ICCPR) od strane Komiteta UN-a za ljudska prava utvrđuje da su “kampanje edukacije i registracije birača potrebne da bi se obezbedilo delotvorno ostvarivanje prava iz člana 25 od strane dobro informisane zajednice”. Videti, takođe, stav 3.1(b) Zakonika Venecijanske komisije o dobroj praksi u izbornim pitanjima (CDL-AD (2002)23), “Deklaraciju o kriterijumima za slobodne i pravične izbore” Interparlamentarne unije, koja je dostupna na <http://www.ipu.org/cnle/154-free.htm>, kao i Smernice 11, 11.1 i 11.2 člana XIX Smernica za medije o izborima dostupnih na: http://webworld.unesco.org/download/fed/iraq/english/broadcast_guidelines_en.pdf.

¹³ U opštinama gde se sprovode lokalni izbori, BO održavaju i politički sastav lokalne skupštine. Svaki izborni kandidat koji se kandidovao samo na lokalnim izborima mogao je da imenuje jednog člana (i njegovog/njenog zamenika) u proširenom sastavu pripadajuće opštinske izborne komisije, kao i jednog člana BO (i njegovog/njenog zamenika) u svim BO jedne izborne jedinice, s obzirom da je registrovala kandidate za najmanje 60 procenata mesta (30 procenata procenata za stranke koje predstavljaju nacionalne manjine) u lokalnom odboru.

¹⁴ Uputstva za sprovođenje izbora za narodne poslanike zakazane za 16. mart 2014. godine usvojena su 3. februara; Uputstva za rad biračkih odbora za koordinirano sprovođenje izbora za narodne poslanike i izbora za savetnike u odborima lokalne samouprave, sazvani za 16. mart 2014. godine, usvojena su 8. februara.

VI. REGISTRACIJA BIRAČA

Pravo da bira i da bude izabran za narodnog poslanika garantovano je svakom državljaninu starijem od 18 godina, koji ima prebivalište u Srbiji i pravnu sposobnost. Jedinstveni elektronski birački spisak (BS) vodi Ministarstvo pravde i državne uprave (MPDU), ali se podaci obrađuju na opštinskom nivou. MPDU je RIK-u obezbedio izvode iz BS za svako biračko mesto (BM).

Sadašnji BS je korišćen prvi put za izbore održane u 2012. godini i MPDU je obavestio OEBS/ODIHR Ograničenu posmatračku misiju o znatnim naporima koji su od tada uloženi na eliminisanju duplih upisa i brisanju podataka o preminulim biračima. Kako bilo, BS je potrebno dalje poboljšati. Budući da je Zakonom o jedinstvenom biračkom spisku propisano da ime i prezime birača koji pripada nacionalnoj manjini treba da bude uneto i u ćirilicom pismu i u pismu maternjeg jezika birača, BS je modifikovan tako da je omogućeno da imena birača nacionalnim manjina budu upisana i ćirilicom i latiničnim pismom.¹⁵ Ipak, neke od stranaka nacionalnih manjina su imale prigovor da su imena u izvodima BS na ćirilici pogrešno napisana do te mere da je bilo teško pronaći ime birača nacionalne manjine u izvodima iz biračkog spiska.

Neslaganja BS i podataka iz popisa stanovništva postala su predmet rasprave u medijima u toku poslednjih nedelja vođenja kampanje. Ministarstvo pravde je objasnilo OEBS/ODIHR Ograničenoj posmatračkoj misiji da je do neslaganja došlo zbog različitih metodologija prikupljanja podataka: podaci iz popisa ne obuhvataju informacije o onima koji već duže vreme žive u inostranstvu i nisu učestvovali u prikupljanju podataka za popis, ne obuhvataju informacije o licima koji žive na Kosovu,¹⁶ kao ni informacije o Albanskoj manjini koja je bojkotovala popis. BS, sa druge strane, sadrži podatke o svim biračima sa pravom glasa, uključujući i birače koji žive u inostranstvu.

S obzirom na važnost poverenja javnosti u birački spisak, vlasti treba da ulože sve napore da birački spisak dodatno poboljšaju. U skladu sa pravnim okvirom, imena svih birača koji pripadaju nacionalnim manjinama treba uneti u birački spisak na njihovim jezicima.

Zakonom o zaštiti ličnih podataka trenutno je ograničen javni prikaz ličnih podataka. Time je onemogućen javni pregled BS i tako se ograničava i transparentnost.¹⁷ Iako BS nije bio izložen javnosti na uvid, u periodu od 30. januara do 28. februara, birači su mogli da provere svoje lične podatke na Internet stranici Ministarstva pravde,¹⁸ preko telefona ili u opštinama kojima pripadaju i da zatraže izmene, ako je primenljivo. OEBS/ODIHR-ovi dugoročni posmatrači (LTO) su zapazili da je postojalo relativno malo interesovanje birača da provere svoje podatke.

---

¹⁵ Prema MP, postoji još 50,000 imena osoba Albanske nacionalne manjine koje treba uneti u Birački spisak u latinskoj transkripciji.

¹⁶ Ova naznaka ne utiče na položaj ili status i u skladu je sa UNSCR 1244/99 i Mišljenjem Međunarodnog suda pravde o deklaraciji o nezavisnosti Kosova.

¹⁷ Članom 8 Zakona o zaštiti ličnih podataka utvrđuje se da nijedan lični podatak ne može biti objavljen bez izričite saglasnosti osobe do koje može dovesti takav podatak; time su obuhvaćeni JMBG, adresa itd. Sa druge strane, stavom 1.2.iii Kodeksa Venecijanske komisije o dobroj praksi u izbornim pitanjima (CDL-AD (2002)23) predviđeno je da "izborni spiskovi moraju biti objavljeni".

¹⁸ Videti Internet stranicu MP: <http://www.mpravde.gov.rs/electoralroll.php>.

U skladu sa međunarodnom dobrom praksom, da bi se osigurao javni uvid u BS i povećala transparentnost, treba uložiti napore da se dozvoli da ograničeni podaci iz BS budu stavljani na uvid javnosti.

Na osnovu podataka koje je dostavilo Ministarstvo pravde, RIK je objavio da je ukupan broj birača u BS 6,767,324, od kojih je njih 7,169 bilo registrovano da glasa u inostranstvu. Trebalo je da svaki birač pojedinačno primi obaveštenje o tome gde se nalazi njegovo/njeno BM, najkasnije pet dana pre dana izbora; no, pokazalo se da je takva praksa nekonzistentna i mnogi nisu dobili pomenutu informaciju.

Sistem obaveštavanja birača o lokaciji na kojoj se nalazi biračko mesto kojem pripadaju mogao bi se poboljšati.

VII. REGISTRACIJA LISTA KANDIDATA

Liste kandidata su mogle da podnesu političke partije, njihove koalicije ili grupe građana. Uprkos prethodnim preporukama OEBS/ODIHR-a i Saveta Evrope, ZINP-om nije izričito predviđena samokandidatura nezavisnog kandidata, što je u suprotnosti sa opredeljenjima OEBS-a i međunarodnom dobrom praksom.¹⁹

Kao što je navedeno u ranijim preporukama OEBS/ODIHR-a i Venecijanske komisije, ZINP bi trebalo izmeniti i dopuniti da bi se izričito predvidela samokandidatura nezavisnog kandidata.

Liste kandidata su morale da poštuju minimalnu kvotu od 33 procenta za slabije zastupljeni pol, sa najmanje svakim trećim kandidatom koji je iz redova manje zastupljenog pola. Svaki podnosilac liste kandidata morao je da prezentuje overene potpise najmanje 10,000 birača, uz poštovanje odredbe da svaki birač može da podrži samo jednu listu kandidata, što je neopravdano moglo da ograniči politički pluralizam.²⁰

Pravni okvir bi trebalo izmeniti i dopuniti, tako da biračima bude omogućeno da svoj potpis podrške mogu da daju za više od jednog izbornog kandidata, čime se dalje promoviše pluralizam.

Izborni kandidati sa razvijenijim strukturama podrške nisu imali problema sa prikupljanjem potrebnog broja potpisa, dok su manje partije i grupe obavestile OEBS/ODIHR Ograničenu posmatračku misiju da su ovaj zahtev uspele da ispune tako što su ušle u koaliciju sa jačim političkim organizacijama. Potpise podrške su overavali službenici nižestepeni sudova i unosili u sudski registar, kako je propisano zakonom.²¹

---

¹⁹ Videti Zajedničko mišljenje OEBS/ODIHR-a i Venecijanske komisije o nacrtu zakona o izbornom zakonodavstvu Republike Srbije, u kojem je preporučeno da „zakon treba izmeniti i dopuniti tako da eksplicitno propisuje samoimenovanje pojedinačnog nezavisnog kandidata”, stav 54, str. 13; dostupno na: <http://www.osce.org/odihr/elections/serbia/39946>. Stav 7.5 OEBS-vog Kopenhagenskog dokumenta iz 1990. godine obavezuje zemlje učesnice OEBS-a da “poštuju prava građana da se kandiduju za političku ili drugu javnu funkciju, individualno ili kao predstavnici političkih partija ili organizacija, bez diskriminacije”.

²⁰ U članu 77 Smernica OEBS/ODIHR-a i Venecijanske komisije o uređenju rada političkih stranaka preporučuje se da “u cilju obogaćivanja pluralizma i slobode udruživanja, zakonodavstvo ne treba da građane ograniči u davanju potpisa podrške za samo jednu stranku”. Videti i stav 3 OEBS-ovog Kopenhagenskog dokumenta, u koje se navodi da države učesnice OEBS-a “prihvataju značaj pluralizma u pogledu političkih organizacija”.

²¹ Videti Zakon o overi potpisa, rukopisa i prepisa (Službeni glasnik Republike Srbije br. 39/93).

Overa potpisa podleže naplati naknade u visini od 50 dinara po potpisu, što predstavlja trošak registrovanja kandidatske liste od minimalno 500,000 dinara (približno 4,300 evra). Kako je već istaknuto u prethodnim OEBS/ODIHR-ovim izveštajima i uprkos preporukama sadržanim u tim izveštajima, preteran je zahtev i za prikupljanjem potpisa podrške i za plaćanje overe tih potpisa, time se može limitirati mogućnost učestvovanja i to je suprotno stavu 7.5 OEBS-ovog Kopenhagenskog dokumenta iz 1990. godine i drugim međunarodnim standardima.²²

RIK je imao 24 sata da razmotri svaku prijavu podnosioca liste, dok je Ministarstvo pravde imalo zadatak da vrši proveru potpisa podrške. Ministarstvo pravde je proveravalo da li navedeni jedinstveni matični broj građana odgovara biraču u BS i poništio bi potpise onih koji ili nisu pronađeni u BS ili su već ranije potpisali podršku ranije registrovanoj listi kandidata. Procedura prikupljanja i overe potpisa je kritikovana od strane nekih izbornih kandidata koji su je okarakterisali kao mukotrpnu, skupu i preterano birokratsku.

Vlasti bi mogle da preispitaju moguće mere za pojednostavljenje procesa overe i provere potpisa.

Krajnji rok za podnošenje dokumentacije potrebne za registraciju lista kandidata istekao je 28. februara, skoro mesec dana nakon početka izborne kampanje. Ovakav redosled događaja i preklapanje perioda registracije kandidata sa izbornom kampanjom nisu u skladu sa međunarodnom dobrom praksom za izbore, jer stavlja u nepovoljni položaj one kandidate i partije koji se kasno registruju.²³

Zakonom propisani krajnji rok za registraciju lista kandidata treba utvrditi pre zvaničnog početka izborne kampanje, u skladu sa primerima dobre međunarodne prakse.

RIK je registrovao 19 lista kandidata sa ukupno 3,020 kandidata u inkluzivnom procesu. U toku postupka registracije, RIK je naložio nekim kandidatima da isprave nedostatke u podnetoj dokumentaciji u roku od 48 sati.²⁴ Sve prijave za registraciju su odobrene osim jedne. Listu „Nijedan od ponuđenih odgovora“ (NOPO) RIK je odbio, jer je ova partija svoja dokumenta za registraciju podnela posle isteka roka i prezentovala je manje od 10,00 potpisa podrške. Upravni sud je podržao odluku RIK-a po žalbi NOPO-a. Svi registrovani izborni kandidati su pri podnošenju dokumenata za registraciju ispunili uslov u vezi sa obaveznom kvotom za manje zastupljeni pol; no, posle registracije, tri kandidatkinje su se povukle sa liste DS-a i time je broj kandidatkinja opao ispod potrebnih 33 procenta. Ne postoje zakonske odredbe koje bi zaštitile uslov kvote za manje zastupljeni pol nakon registracije lista kandidata.

Trebalo bi izmeniti i dopuniti pravni okvir da bi se zaštitio uslov kvote za manje zastupljeni pol nakon registracije lista kandidata i uvele i sankcije za neispunjavanje ovog uslova.

Redosled po kojem se izborni kandidati pojavljuju na glasačkim listićima određen je redosledom po

²² Stav 7.5 OEBS-ovog Kopenhagenskog dokumenta iz 1990. obavezuje države učesnice OEBS-a da “poštuju pravo građana da se kandiduju za političku ili drugu javnu funkciju, individualno ili kao predstavnici političkih partija ili organizacija, bez diskriminacije”. Videti i član 25(c) Međunarodnog sporazuma o građanskim i političkim pravima (ICCPR).

²³ Videti stav 8 Smernica i objašnjenja Kodeksa Venecijanske komisije o dobroj praksi u izbornim pitanjima (CDL-AD (2002)23).

²⁴ LDP, Srpska radikalna stranka (SRS), Partija demokratskog delovanja – Riza Halimi (PDD), Ruska stranka – Slobodan Nikolić; Koalicija svih građana naroda i narodnosti (RSD-SDS); Patriotski front - Borislav Pelević; Dosta je bilo – Saša Radulović.

kome su podnosili dokumenta RIK-u. Pre izbornog dana, ukupno je štampano 6,801,161 glasačkih listića, uključujući i rezervu od 0,5 procenata preko broja registrovanih birača.²⁵ Višejezični glasački listići su štampani za biračka mesta koja se nalaze na područjima koje je RIK identifikovao kao područja nacionalnih manjina.

VIII. IZBORNA KAMPANJA

Izborna kampanja je započela 29. januara i završena je 13. marta, 48 sati pre izbornog dana, kako je predviđeno zakonom.

Ukupno 19 lista kandidata, od kojih su 7 koalicije koje obuhvataju nekoliko partija, pružile su biračima pravu mogućnost izbora. Veći deo izbornih kandidata je vodio aktivne kampanje koje su često bile usredsređene više na ličnost nosioca liste nego na političke programe. Koristili su različite instrumente da dopru do birača, kao što su javna okupljanja, okupljanja u zatvorenom prostoru, kampanja „od vrata do vrata”, bilbordi i poster. Sagovornici OEBS/ODIHR Ograničene posmatračke misije koji dolaze iz manjih partija i građanskih pokreta ukazali na to da im nedostaju finansijska sredstva za vođenje vidljive kampanje.

Kampanja je generalno bila umerena i protekla je u mirnoj atmosferi, uz nekoliko zabeleženih nasilnih incidenata u vezi sa izborima. Bilo je slučajeva fizičkih nasrtaja na aktiviste stranaka u Indiji, Jelašnici, Priboju, Prijepolju, Staroj Pazovi, Vranjskoj Banji i Zaječaru. Namerna paljenja i napadi na stranačke prostorije prijavljeni su iz Kruševca, Požarevca, Topole i Užica. Ovi incidenti su, pak, imali limitirani efekat i nisu ometali kampanju u tim mestima. Nije bilo uloženi prigovora kod nadležnih organa.

Ekonomska situacija u zemlji, posebno problem zapošljavanja i investicije, reforme koje je potrebno sprovesti radi pristupanja Evropskoj uniji i borba protiv korupcije²⁶ bili su glavne teme u kampanji. Većina izbornih kandidata je izjavila da su posvećeni evropskim vrednostima i da se zalažu za ulazak u Evropsku uniju. Istraživanja javnog mnjenja su pokazivala izrazito vođstvo SNS-a. Stoga je malo izbornih kandidata kritikovalo ovu partiju, jer su mnogi sebe videli kao budućeg koalicionog partnera SNS-a.

Neki od sagovornika OEBS/ODIHR Ograničene posmatračke misije su ispoljili zabrinutost u vezi sa zloupotrebom javnih sredstava od strane raznih političkih partija na vlasti na lokalnom nivou. OEBS/ODIHR Ograničena posmatračka misija je primila kredibilne prijave slučajeva zastrašivanja birača u toku kampanje „od vrata do vrata“ i zaposlenih u javnom sektoru. Isto tako, ozbiljna zabrinutost je iskazana zbog kršenja zaštite ličnih podataka, predizbornih aktivnosti u ustanovama za decu i zloupotrebe državnih resursa, kao što su automobili u vlasništvu države. Takve radnje su u suprotnosti sa stavom 7.7. OEBS-ovog Kopenhagenskog dokumenta iz 1990. godine.²⁷

---

²⁵ RIK je 18. marta odlučio da štampa dodatnih 2,383 glasačkih listića za ponovljene izbore 23. marta na biračkom mestu u Novom Pazaru. Videti odeljak “Prigovori i žalbe” u ovom izveštaju.

²⁶ Nekoliko slučajeva korupcije koji uključuju direktno ili indirektno, ključne političke ličnosti privuklo je pažnju javnosti. Kao posledica toga, porasle su sumnje u političku nepristrasnost u borbi protiv korupcije kod mnogih sagovornika OEBS/ODIHR Ograničene posmatračke misije.

²⁷ Stav 7.7 OEBS-ovog Kopenhagenskog dokumenta iz 1990. predviđa sprovođenje kampanje u atmosferi “u kojoj nijedna administrativna radnja, nasilje niti zastrašivanje [...] neće sprečiti birače da [...] glasaju, oslobođeni straha od odmazde.”

Praktični primeri kupovine glasova, kao što su isporuka paketa sa hranom i druge robe i ponuda besplatnih lekarskih pregleda, zapaženi su od strane OEBS/ODIHR-ovih dugoročnih posmatrača. Dana 28. februara, Zaštitnik građana, Komesar za informacije od javnog značaja i zaštitu ličnih podataka i Agencija za borbu protiv korupcije su dali zajedničku izjavu apelujući na izborne kandidate da poštuju zakon i uzdrže se od zloupotrebe javnih sredstava, vođenja agresivne kampanje „od vrata do vrata“ i kampanje u obrazovnim dečijim institucijama.²⁸

Državni organi i tela nadležna za sprovođenje zakona trebalo bi da preduzmu odlučnije korake u vezi sa prevencijom, identifikovanjem, istragom i gonjenjem slučajeva kupovine glasova, vršenja pritiska na birače i zastrašivanja birača i zloupotrebe državnih resursa za svrhe kampanje. Zakonodavci bi takođe mogli da razmotre pojašnjenje definisanja političkih i aktivnosti kampanje, da bi se sprečilo distribuiranje izbornih poklona i usluga.

Jedna trećina kandidata su bile žene, u skladu sa zakonski propisanom kvotom za manje zastupljeni pol, ali su u toku izborne kampanje ženski kandidati jedva bili vidljivi. Izborni kandidati se nisu posebno bavili pitanjima žena u svojim programima. Neki od sagovornika OEBS/ODIHR Ograničene posmatračke misije su izjavili da i pored kvote za manje zastupljeni pol, nedostaje smisleno zastupanje žena u politici i da bi partije mogle da razmisle o uvođenju internih mera u vezi sa rodnom ravnopravnošću.²⁹

ZINP propisuje da izborna kampanja mora da se završi 48 sati pre izbornog dana. Kao kaznena mera za kršenje izborne tišine, Republička radiodifuzna agencija (RRA) je naložila kablovskim operaterima da prekinu sa emitovanjem dva televizijska kanala na dva sata, 14. marta. Uprkos RIK-ovom objašnjenju da se izborna tišina primenjuje i na aktivnosti na Internetu, praćenje koje je sprovela OEBS/ODIHR Ograničena misija je pokazalo da su se vođenje kampanje nastavilo na Facebook i Twitter profilima izbornih kandidata u toku celokupnog trajanja izborne tišine, uključujući i izborni dan.

IX. FINANSIRANJE POLITIČKIH AKTIVNOSTI I KAMPANJE

ZFPA propisuje i privatne i javne izvore finansiranja političkih subjekata i utvrđuje javne izvore kao “sredstva i usluge koje obezbeđuje Republika Srbija, autonomna pokrajna i lokalna samouprava, njihovi organi i organizacije koje su isti formirali”, dok su privatni izvori članarine, donacije, nasledstvo, prihod od imovine i zajmovi. Anonimne donacije i one koje dolaze od stranih država, javnih institucija i javnih preduzeća su zabranjene. ZFPA pravi razliku između redovnih političkih aktivnosti i aktivnosti vođenja kampanje.

Ovim zakonom se takođe utvrđuju limiti za godišnje privatne priloge za kampanju³⁰, ali ne i za troškove kampanje³¹. Finansiranje aktivnosti kampanje iz javnih izvora sredstava čini 0.1 procenat koji se izdvaja

---

²⁸ Videti “Apel nezavisnih kontrolnih organa političkim partijama u izornoj kampanji, 28. februara 2014; dostupno na: <http://www.ombudsman.rs/index.php/lang-sr/2011-12-25-10-17-15/2011-12-25-10-13-14/3212-2014-02-28-09-34-10>.

²⁹ Stav 23 OEBS-vog Istanbulskog dokumenta iz 1999. obavezuje države učesnice da je “jednakost između muškaraca i žena sastavni deo naših politika.”

³⁰ ZFPA utvrđuje limite od 20 prosečnih mesečnih plata za pojedinca (približno 7.600 evra) i 200 prosečnih plata za pravno lice (približno 76.000 evra).

³¹ Prema stavu 196 “Smernice za uređenje političkih partija” OEBS/ODIHR-a i Venecijanske komisije Saveta Evrope, “razumno je za državu da odredi maksimalni limit koji će stranke potrošiti na izborima, radi ostvarivanja legitimnog cilja obezbeđivanja jednakosti među kandidatima”.

iz državnog budžeta, od čega se 20 procenata raspodeljuje na jednake iznose među izbornim kandidatima koji zatraže javna sredstva³² Politički subjekat koji želi da javna sredstva iskoristi za finansiranje kampanje mora da položi jemstvo u visini traženih sredstava, koje će deponovati u Ministarstvu finansija. Jemstvo će biti vraćeno podnosiocu liste ukoliko ovaj osvoji najmanje jedan procenat važećih glasačkih listića.³³ Javna sredstva moraju biti vraćena u slučaju da izborni kandidat ne dostigne ovaj prag. Osamnaest od 19 lista kandidata koje učestvuju na ovim izborima prijavilo se za javno finansiranje (svaka približno 77.000 evra). Preostalih 80 procenata se isplaćuje izbornim kandidatima posle izbora, proporcionalno postignutim rezultatima.

Ministarstvo finansija (MF) je nadležno za isplatu javnih sredstava izbornim kandidatima, po njihovom zahtevu za dobijanje sredstava iz javnih izvora i polaganju izbornog jemstva. Dva izborna kandidata (Crnogorska partija – Josip Broz i Patriotski front – dr. Borislav Pelević) podneli su svoje prigovore RIK-u tvrdeći da MF navodno nije oslobodilo javna sredstva za finansiranje kampanje u okviru zakonski utvrđenih rokova. OEBS/ODIHR Ograničena posmatračka misija ovo nije mogla da proveri, pošto je nadležno ministarstvo propustilo da odgovarajuću informaciju blagovremeno objavi na svojoj Internet stranici, čime je umanjena transparentnost finansiranja kampanje. RIK je odbio prigovore uz argument da ovo pitanje nije u njihovoj nadležnosti.

Dodatni naponi bi mogli da budu uloženi od strane Ministarstva finansija da se objave svi vidovi i faze finansiranja izborne kampanje iz državnih izvora sredstava, kao mera za jačanje transparentnosti finansiranja političkih aktivnosti.

Shodno ZFPA, Agencija za borbu protiv korupcije (ABK) ima zadatak da nadgleda finansiranje političkih aktivnosti. Podnosioci lista moraju ABK-u da dostave godišnje finansijske izveštaje, a u izornoj godini i izveštaje o finansiranju kampanje, i to 30 dana posle objavljivanja konačnih rezultata izbora. Ovim zakonom nije propisano da ABK objavljuje svoje zaključke o izveštajima o finansiranju kampanje stranke, niti je utvrđen rok za objavljivanje tih izveštaja na Internet stranici ABK-a.

ABK ne može da kažnjava, ali može da izdaje upozorenja i pokrene prekršajni postupak protiv stranke ili njenog ovlašćenog predstavnika. Sankcije za kršenje odredbi ZFPA mogu izreći sudovi i one obuhvataju novčanu kaznu i gubitak finansiranja iz javnih sredstava za stranku u toku naredne kalendarske godine. U toku kampanje, ABK može da zatraži odgovarajuće informacije od izbornih kandidata. ABK je angažovao 15 posmatrača za praćenje aktivnosti kampanje širom zemlje da bi ova agencija sakupila informacije u cilju provere finansijskih izveštaja o kampanji izbornih kandidata. Veliki broj sagovornika OEBS/ODIHR Ograničene posmatračke misije je pozdravio proaktivniji stav ABK-a u toku ovih izbora.

Iako ZFPA pokriva osnovna pitanja finansiranja političkih aktivnosti i kampanje, većina sagovornika OEBS/ODIHR Ograničene posmatračke misije izjavila je da je nedovoljna transparentnost finansiranja kampanje i dalje predmet zabrinutosti. Veliki broj sagovornika je isto tako ukazao na bitnu razliku koja postoji između sredstava koja su na raspolaganju glavnim strankama i drugim izbornim kandidatima, gde prvopomenuti imaju bitnu prednost.³⁴

³² Približno 1.4 miliona evra za ove izbore.

³³ Za partije nacionalnih manjina, odgovarajući prag je 0.2 procenta.

³⁴ Videti izveštaj Transparentnosti Srbije (engl. Transparency International Serbia Report):

http://www.transparentnost.org.rs/index.php?option=com_content&view=article&id=452%3Amonitoring-finansiranja-izborne-kampanje-2014-&catid=14%3Avesti&Itemid=40&lang=en.

Treba razmotriti obezbeđivanje jednakih mogućnosti za izborne kandidate u toku kampanje, u skladu izbornom praksom, tako što će se zakonom propisati opravdani limiti troškova kampanje.

X. MEDIJI

A. PRIKAZ MEDIJA

Prikaz srpskih medija je raznovrsan i obuhvata veliki broj javnih i privatnih emitera, štampanih i digitalnih glasila.³⁵ Glavni televizijski operatereri sa nacionalnom frekvencijom su privatni TV kanali: TV Pink, TV B92, TV Prva i Happy TV i emiteri državnog javnog servisa: Radio Televizija Srbije sa dve televizije (RTS1 i RTS2) i četiri radio radio stanice i Radio Televizija Vojvodine, koja isto tako ima dve televizije (RTV1 i RTV2) i tri radio stanice. Radio Televizija Vojvodine je regionalni emitterski servis u etnički mešovitoj pokrajini Vojvodina i njen drugi kanal ima produkciju programa na deset jezika etničkih manjina. Najznačajnije novine, prema tiražu, su *Večernje Novosti* i *Politika*, koju su delimično u vlasništvu države, zatim *Blic*, *Kurir*, *Danas*, *Informer* i *Alo!*. Pored toga, Srbija ima tri nacionalne novinske agencije: Agencija *Tanjug*, koju vodi država, i privatne agencije *Fonet* i *Beta*. Prema RZS, Internet je koristilo 55.8 procenata domaćinstava u 2013. godini.³⁶

Uprkos raznolikosti javnih glasila i informacijama dostupnim javnosti, nekoliko sagovornika OEBS/ODIHR Ograničene posmatračke misije mišljenja su da su pluralizam medija i nezavisnost novinara ugroženi uticajem koji na medije vrše političke partije i privatni sektor.³⁷ Oni političke i ekonomske pritiske vide kao glavne razloge za samocenzuru među novinarima i javnim glasilima, i u nacionalnim i u lokalnim okvirima.³⁸ Nedovoljna transparentnost vlasništva medija koju je OEBS/ODIHR ranije zapazio ostaje nerazmotreno pitanje i sprečava delotvornu kontrolu koncentracije medija. Nekoliko sagovornika je izrazilo zabrinutost u pogledu nedostatka propisa i praćenja državnog finansiranja medija, što ostavlja prostor za diskreciono finansiranje (u obliku subvencija ili plaćenog reklamiranja na javnom servisu), koje u poslednje vreme utiče na ponašanje medijskih stručnjaka i kao takvo je i u suprotnosti sa međunarodnom dobrom praksom.³⁹

³⁵ Od aprila 2013 je registrovano 1,196 javnih glasila u Agenciji za privredne registre.

³⁶ Izveštaj RZS: "Upotreba informaciono komunikacionih tehnologija u Srbiji u 2013. godini" dostupan je na: <http://webrzs.stat.gov.rs/WebSite/repository/documents/00/01/14/03/PressICT2013.pdf>.

³⁷ Videti, na primer, Godišnji izveštaj Zaštitnika građana za 2013. godinu, koji je dostupan na: http://www.ombudsman.rs/attachments/3237_Godisnji%20izvestaj%20Zastnika%20gradjana%20za%202013%20%20Godinu.pdf.

³⁸ Videti takođe: "Prikrivena cenzura: gušenje srpskih medija" – Centar za međunarodnu pomoć medijima i Svetsko udruženje novina i novinskih izdavača (engl. "Soft Censorship: Strangling Serbia's Media" - Centre for International Media Assistance and World Association of Newspapers and News Publishers), dostupno na: <http://cima.ned.org/sites/default/files/WAN-IFRA%20Soft%20Censorship%20Serbia%20Report.pdf>.

³⁹ Savet Evrope, Preporuka br. R (99) 1 Komiteta ministara o merama za promovisanje medijskog pluralizma, *Dodatak uz Preporuku br. R(99) 1, Odeljak I. Uređivanje vlasništva: emitovanje i štampa*; dostupno na: http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/media/doc/cm/rec%281999%29001&expmem_EN.asp, navodi da "mere podrške [za medije] treba da budu obezbeđene na osnovu objektivnih i nestranačkih kriterijuma, u okviru transparentnih procedura u podložno nezavisnoj kontroli". Savet Evrope, Dok. 11683, 7. jul 2008.

Indikatori za medije u demokratiji, dostupno na:

<http://assembly.coe.int/main.asp?Link=/documents/adoptedtext/ta08/eres1636.htm>, gde se ističe da "ako mediji dobiju direktne ili indirektno subvencije, države takve medije moraju tretirati na pravičan način sa neutralnošću"

U 2011. godini, vlada je usvojila Staregiju za medije⁴⁰, čiji je cilj povećanje nezavisnosti javnih glasila i njihova zaštita od nekorektnog uticaja primenom međunarodnih standarda za medije i emitovanje javnog servisa, definisanje javnog interesa, transparentnosti vlasništva medija, koncentracije medija, kao i uloge države u javnom sistemu informisanja. Akcioni plan Strategije za medije predviđa razvoj novih zakona u oblasti medija, ali prvobitni rokovi nisu poštovani. U kontekstu procesa integracije Srbije u EU, u martu 2014. su nacrt Zakona o javnom informisanju i nacrt Zakona o elektronskim medijima poslali Generalnom direktoratu za proširenje EU na eksertski pregled; priprema nacrta Zakona o javnim medijskim servisima je u toku.

B. REGULATORNI OKVIR ZA MEDIJE

Sloboda mišljenja i izražavanja garantovana je Ustavom. ZINP obezbeđuje pravni okvir za uređivanje ponašanja medija u toku izborne kampanje.⁴¹ RRA je na osnovu odredaba ZINP-a pripremila svoja Opšta obavezujuća uputstva od 09. marta 2012. u skladu sa kojima se od svih državnih emitera traži da obezbede slobodno, uravnoteženo i nediskriminatorno izveštavanje svim izbornim kandidatima. Razvoj u pozitivnom pravcu je i dodatno uputstvo, koje je RRA objavila 29. januara 2014. godine, da bi se omogućilo gledaocima sa oštećenim sluhom da prate izbornu kampanju. Pored toga, Zakon o oglašavanju (reklamiranju) se primenjuje na materijale kampanje, televizijske i radio spotove, a Zakonom o javnom informisanju se zabranjuje političko reklamiranje van izborne kampanje i utvrđuju se načela jednake zastupljenosti i nediskriminacije u medijima.

Skupština nije postavila članove Nadzornog odbora koji, u skladu sa ZINP, treba da budu odgovorni za vršenje nadzora kampanje i medijskog izveštavanja u toku izbora. Zbog toga je RRA preuzela odgovornost praćenja, u cilju utvrđivanja da li su emiteri obezbedili jednake uslove za sve izborne kandidate. RRA je primila i razmotrila 28 prigovora u toku izborne kampanje i, kao pozdravljeni korak, odluke je objavila na svojoj Internet stranici.⁴² Kriterijumi koje je RRA koristila u odlučivanju o prigovorima nisu uvek bili jasni. Nekoliko medijskih sagovornika izrazilo je sumnje u to koliko je Savet RRA, kao telo RRA koji donosi odluke, zaista imun na političke pritiske.⁴³ Zapisnici sa sednica Saveta RRA nisu objavljeni, iako je to propisano statutom RRA i pravilnikom o radu Saveta RRA. U svom godišnjem izveštaju koji je podnet Skupštini 15. marta 2014, Zaštitnik građana je podvukao da RRA treba da intenzivira svoje aktivnosti nadzora ponašanja medija i da deluje *ex officio* u slučajevima kršenja pravnog okvira koji se odnosi na medijsko izveštavanje.⁴⁴

U cilju jačanja poverenja javnosti u rad RRA, ova agencija je zauzela proaktivniji stav u istrazi i slučajevima kažnjavanja kršenja zakona. RRA, takođe, javnosti treba da pruži informacije o svom radu, tako što će objavljivati zapisnike sa sastanaka na svojoj Internet stranici, kako je utvrđeno statutom ove agencije.

⁴⁰ Strategija za razvoj sistema javnog informisanja u Srbiji do 2016. godine: <http://www.osce.org/sr/serbia/88325>

⁴¹ Vidi članove 5 i 48-51 ZINP.

⁴² RRA je u 20 slučajeva rešila u korist podnosilaca prigovora, u 5 slučajeva su prigovori odbačeni, a u 3 preostala slučaja su prigovori razmotreni ali je preduzimanje kaznenih mera obustavljeno. U 3 od 5 odbačenih slučajeva, prigovori su odbijeni bez značajnijeg obrazloženja. Takođe, RRA je u dva navrata opomenula emitere da su obavezni da garantuju jednaku zastupljenost svih izbornih kandidata u svojim programima, u skladu sa zakonom.

⁴³ Savet RRA se sastoji od devet članova koje je imenovala skupština iz redova kandidata koje su pedložile različite institucije, organizacije civilnog društva i religiozne zajednice. Savet RRA održava periodične sednice i deluje u skladu sa Statutom RRA i Poslovnikom o radu Saveta RRA. Ovaj Savet razmatra prigovore na izveštavanje medija o izbornoj kampanji koji su podneti RRA.

⁴⁴ Godišnji izveštaj Zaštitnika građana za 2013. godinu, *op.cit.*

C. MEDIJSKO IZVEŠTAVANJE O KAMPANJI

Približno 85 procenata ljudi dobija informacije putem televizije, koja je daleko najuticajniiji medij u predizbornoj kampanji.⁴⁵ OEBS/ODIHR Ograničena posmatračka misija je sprovedla kvantitativno i kvalitativno praćenje medijskog izveštavanja o kampanji od 18. februara do 16. marta.⁴⁶ I državni i privatni mediji su ponudili široko izveštavanje o izborima u različitim formatima, kao što su vesti, programi o tekućim poslovima, talk-show, debate, intervjui i plaćeno reklamiranje. Međutim, nalazi OEBS/ODIHR Ograničene posmatračke misije pokazuju da je edukativni sadržaj za birače bio oskudan i bio je očigledan i nedostatak kritičkog i analitičkog izveštavanja u svim praćenim medijima. Konkretno, televizijske stanice su emitovale blokove spotova kampanja, koje su obezbedili izborni kandidati, kao deo njihovih programa vesti, čime je proaktivna uloga novinara bila limitirana u izveštavanju o pitanjima kampanje i mogla se naneti šteta kredibilitnosti medijskog izveštavanja, podrivati autonomija medija iz političke sfere i oslabiti diverzitet javnih glasila.

Ton izveštavanja o političkoj kampanji na televiziji je bio uglavnom neutralan.⁴⁷ Ton izveštavanja je bio oštriji u štampanim medijima i njihovim izdanjima online, gde izveštavanje o kampanji nije bilo podložno bilo kakvim obavezujućim propisima. Tabloidi su igrali važnu ulogu u kampanji, izveštavajući o sadržajima u vezi sa izborima uglavnom u senzacionalističkom tonu. Pored toga, nekoliko partija i kandidata je koristilo socijalne mreže Facebook i Twitter kao instrumente vođenja kampanje.

Nekoliko sagovornika OEBS/ODIHR Ograničene posmatračke misije su izvestili da su državni zvaničnici intenzivirali svoje državne aktivnosti tokom kampanje da bi uvećali svoju vidljivost u medijima. Rezultati praćenja medija od strane OEBS/ODIHR Ograničene posmatračke misije potvrđuju veliki broj izveštavanja o vladinim predstavnicima u periodu praćenja. U političkim vestima na temu izbora, u satima najveće gledanosti, praćeni TV kanali su 50% prostora posvećivali izveštavanju o predstavnicima vlade, koji su dobili i 33 procenta od ukupnog političkog izveštavanja u praćenim štampanim medijima. U okviru programa vesti, razlika između izveštavanja o državnim zvaničnicima u njihovim institucionalnim ulogama i njihovog pojavljivanja u vezi sa izborima često nije bila jasna.

Zabrinutost zbog pristrasnosti medija prema SNS-u iskazali su mnogi sagovornici OEBS/ODIHR Ograničene posmatračke misije, i na centralnom i na lokalnom nivou, i to je i potvrđeno putem analize vidljivosti izbornih kandidata u praćenim medijima. Praćeni državni TV kanali su 27 procenata prostora u izveštavanju o političkim vestima i vestima u vezi sa izborima posvetili SNS-u, 16 procenata SPS-u, 10 procenata DS-u i po 5 procenata LDP-u i DVERIMA. Privatni emiteri su 40 procenata takvog izveštavanja dali SNS-u, 15 procenata SPS-u, 7 procenata DS-u, 6 procenata LDP i DSS. Isto tako, praćeni štampani mediji su opredelili 34 procenta prostora za vesti i uređivačko političko izveštavanje SNS-u, 16 procenata SPS-u, 13 procenata DS-u, 6 procenata LDP-u, 5 procenata Novoj demokratskoj stranci (NDS) i 4 procenta partiji Treća Srbija.

Analiza izveštavanja o medijskoj kampanji iz perspektive roda pokazala je da je ženska vidljivost bila limitirana i u elektronskim i u štampanim medijima. I pored kvote od 33 procenta za manje zastupljeni

---

⁴⁵ Videti rezime Evropskog centra za novinarstvo: http://ejc.net/media_landscapes/serbia.

⁴⁶ Praćeni uz druge medije emiteri javnog servisa: *Radio Televizija Srbije* (RTS1) i *Radio Televizija Vojvodine* (RTV1), televizije u privatnom vlasništvu: TV PINK, TV B92 i TV PRVA, kao i dnevne novine *Politika*, *Blic*, *Večernje*

⁴⁷ Za više detalja, videti dodatak: "Rezultati praćenja medija".

pol za liste kandidata, samo 7 procenata televizijskog izveštavanja posvećeno je ženama kandidatima, dok je 74 procenata opredeljeno za muškarce, a 19 procenata za partije i koalicije. Kada se u obzir uzmu samo programi vesti, slika je još ilustrativnija: 5 procenata izveštavanja je bilo posvećeno ženama kandidatima, 89 procenata muškarcima i 6 procenata partijama i koalicijama. U štampanim medijima, ženama je posvećena pažnja 6 procenata, dok su muškarci dobili 68 procenata i 26 procenata je opredeljeno za partije i koalicije.

XI. PRIGOVORI I ŽALBE

ZINP garantuje pravo korišćenja pravnih lekova biračima, kandidatima i izbornim kandidatima i propisuje da zaštitu biračkih prava garantuju RIK, Upravni sud i relevantni nižestepeni sudovi. Prigovori na odluke, radnje ili propuste biračkih odbora podnose se RIK-u. Prigovore protiv odluka RIK-a rešava Upravni sud i njegova odluka se smatra konačnom. Iako je mehanizam rešavanja izbornih sporova generalno u skladu sa OEBS-ovim opredeljenjima i međunarodnom dobrom praksom,⁴⁸ nedostataka ipak ima. Prigovor se može podneti u roku od 24 sata od nastajanja nepravilnosti. Predstavnici manjih partija i drugi sagovornici OEBS/ODIHR-a ocenili su ovaj rok prekratak da bi se prigovor potkrepio dokazima i istakli su da je, u slučaju propusta od strane BO ili RIK-a, nejasno kada rok počinje da teče. Shodno ZINP-u, konačni rezultati se objavljuju 96 sati od završetka glasanja. U skladu sa istim zakonom, pak, odlučivanje o prigovorima i žalbama u vezi sa izborima može dvostruko više potrajati.

Preporučuje se da se preispitaju rokovi za rešavanje izbornih sporova. Vremenski okvir za podnošenje prigovora bi mogao da se produži, da bi se biračima i podnosiocima prigovora omogućilo da valjano potkrepe dokazima svoj slučaj. Pored toga, potrebno je rokove za rešavanje upravnih sporova usaglasiti sa izbornim kalendarom, da bi se osiguralo da svi slučajevi budu rešeni pre objavljivanja konačnih rezultata.

Kako je navedeno u prethodnim izveštajima OEBS/ODIHR-a, mehanizam prigovora karakteriše odsustvo javne rasprave pred RIK-om i Upravnim sudom, što je u suprotnosti sa opredeljenjima OEBS-a, drugim međunarodnim standardima, zakonskim propisanim postupcima i načelima pravičnog suđenja.⁴⁹

Kao korak ka većoj transparentnosti izbornog procesa, Upravni sud i RIK bi mogli da preuzmu dodatne mere i da podnosiocima prigovora obaveste i pozovu ih da prisustvuju sednicama na kojima će njihovi prigovori biti na dnevnom redu.

Sve u svemu, relativno mali broj prigovora je podnet tokom ovih izbora. RIK je primio ukupno 15 prigovora. Šest prigovora je podneto pre izbornog dana, četiri su se ticala registracije liste kandidata. Te prigovore je RIK odbio kao neosnovane i usledile su žalbe Upravnom sudu koji je podržao odluke RIK-a.

---

⁴⁸ Stav 10 OEBS-ovog Kopenhagenskog dokumenta iz 1990. godine predviđa da “svako imati delotvorna pravna sredstva po osnovu upravnih odluka.” Videti i stav 3.3b Kodeksa dobre prakse u izbornim pitanjima, (CDL-AD (2002)23) Venecijanske komisije, gde se navodi da sistem rešavanja izbornih sporova mora biti jednostavan i lišen formalizma, posebno kada se radi o prihvatljivosti žalbi.”

⁴⁹ Prema stavu 12 OEBS-ovog Kopenhagenskog dokumenta, zahteva se “prisustvo [...] zainteresovanih strana u postupku pred sudom, kako je propisano nacionalnim zakonodavstvom i međunarodnim zakonom.” Videti, takođe, dokument Venecijanske komisije: stav II 3.3.100 Kodeksa dobre prakse u izbornim pitanjima, str. 32, član 10 Univerzalne deklaracije o ljudskim pravima; član 14 Međunarodnog sporazuma o građanskim i političkim pravima. Videti stav 76 Zajedničkog mišljenja Venecijanske komisije i OEBS/ODIHR-a o nacrtu zakona o izbornom zakonodavstvu Srbije; dostupno na: <http://www.osce.org/odihr/elections/serbia/39946>.

Prigovori dva izborna kandidata koje se odnose na kasnu isplatu javnih sredstava za kampanju su odbijeni od strane RIK-a po osnovu nadležnosti. Devet prigovora koje je RIK primio na izborni dan i nakon izbornog dana odnosili su se na sastav BO, netačnosti u BS i druge nepravilnosti koje su detektovane na dan izbora. Svi ovi prigovori su odbačeni, osim jednog koji je podnela SDA-Sandžak kod RIK-a protiv odluke BO da ne otvori biračko mesto u Novom Pazaru jer je dobio 12 glasačkih listića manje od broja registrovanih birača u tom gradu. RIK je prihvatio prigovor i objavio da će izbori na tom biračkom mestu biti sprovedeni 23. marta 2014.

RIK bi mogao da preduzme dodatne mere za podizanje svesti svih izbornih aktera o njihovom pravu da koriste pravne lekove, kao i da ih informiše o tehničkim i pravnim aspektima procesa rešavanja izbornih sporova. RIK bi takođe mogao da razmotri da svoje odluke o prigovorima objavljuje postavljanjem istih na Internet stranicu, u cilju jačanja transparentnosti procesa rešavanja izbornih sporova.

U Krivičnom zakoniku i ZINP-u se navode kršenja izbornih prava koja se gone u okviru standardnog krivičnog ili prekršajnog postupka pred nižestepenim sudom i mogu se sankcionisati izricanjem novčane kazne ili najviše do pet godina zatvorske kazne. Ovim su obuhvaćeni, između ostalog, opstrukcija registracije birača i kandidata, podmićivanje i kupovina glasova. Uprkos navodima o izornoj prevari, zastrašivanju i kupovini glasova, nijedan predmet koji se odnosi na takve događaje nije zaveden u sudu.

Iako sagovornici OEBS/ODIHR Ograničene misije nisu iskazali posebnu zabrinutost u vezi sa sistemom rešavanja prigovora i žalbi, mnogi od njih su izrazili opšte nepoverenje u nezavisnost i efikasnost sudstva, koje se suočava sa velikim brojem zaostalih predmeta. Na primer, u 2013. godini, ABK je pokrenula 390 postupaka zbog kršenja ZFPA. Sudovi su do danas odlučili u samo 28 slučajeva, izricanjem sankcija u 25 predmeta. Novi Zakon o prekršajima je stupio na snagu 1. marta 2014. godine, sa ciljem da se ubrza donošenje presude u predmetima od strane nižestepenih sudova.

XII. UČEŠĆE NACIONALNIH MANJINA

Prema Popisu stanovništva iz 2011. godine, više od 20 etničkih manjina postoji u Srbiji. Najbrojnije su: Mađari (3.53 procenata), Romi (2.05 procenata) i Bošnjaci (2.02 procenta). Budući da su Albanska manjina bojkotovala popis u 2011. godini, podaci ne odražavaju njihovo realno brojčano stanje. Sve druge etničke manjine zastupljene su, svaka sa manje od jednog (>1%) procenta stanovništva.⁵⁰ Ustavom se garantuju prava i slobode nacionalnih manjina, uključujući i one koji se odnose na političko udruživanje, kulturne institucije, obrazovanje i pristup informacijama na njihovim jezicima, kao i pravo da biraju i budu birani.⁵¹ Srbija je ratifikovala Okvirnu konvenciju za zaštitu nacionalnih manjina Saveta Evrope (2001. godine) i Evropsku povelju o regionalnim i manjinskim jezicima (2006. godine). Pored toga, Srbija je zaključila bilateralne sporazume o zaštiti manjina sa četiri susedne države: Rumunijom (2000), Mađarskom (2003), Hrvatskom (2004) i Bivšom Jugoslovenskom Republikom Makedonijom (2004).

Zakon o političkim partijama sadrži odredbe koje promovišu učešće nacionalnih manjina u javnom životu. S obzirom da je 10.000 potpisa potrebno da bi se registrovala politička partija, jedna nacionalna

---

⁵⁰ Videti rezultate popisa iz 2011. godine – dostupno na: <http://popis2011.stat.rs/?pageid=2134&lang=en>.

⁵¹ Ovo je u skladu sa stavom 30 OEBS-ovog Kopenhagenskog dokumenta kojim se “garantuje puno poštovanje ljudskih prava i osnovnih sloboda, jednakih prava i statusa svih građana”.

manjina može da registruje partiju uz podršku od 1,000 potpisa. No, partije nacionalnih manjina su morale da ispune iste uslove kao i druge partije, da bi registrovale svoje liste kandidata, konkretno, morale su da podnesu najmanje 10.000 potpisa podrške. Neki od sagovornika OEBS/ODIHR Ograničene posmatračke misije su prokomentarisali da zakonodavstvo vodi ka preteranoj fragmentaciji zastupljenosti nacionalnih manjina, sa malim brojem partija koje su u mogućnosti da dobiju podršku potrebnu da bi mogle da učestvuju na izborima. Posebno je komplikovana i skupa procedura prikupljanja potpisa smatrana da predstavlja problem za partije nacionalnih manjina.

Odredbu kojom se propisuje da partije nacionalnih manjina moraju da sakupe 10,000 potpisa podrške da bi registrovale listu kandidata treba ponovo razmotriti i uskladiti sa pozitivnim merama za registraciju partija nacionalnih manjina utvrđenim Zakonom o političkim partijama.

Pet partija nacionalnih manjina je svoje liste registrovalo nezavisno,⁵² dok su dve koalicije sačinjene isključivo od partija nacionalnih manjina⁵³. Nekoliko partija nacionalnih manjina je odlučilo da na izborima učestvuje zajedno sa nacionalnim partijama i koalicijama.⁵⁴ Partija etničkih Albanaca PDD je odlučila da izađe na izbore, dok je preostalih pet partija etničkih Albanaca odabralo da ih bojkotuje.⁵⁵ Nakon izbornog dana, ovih pet partija je dalo zajedničku izjavu tvrdeći da je PDD navodno prikupio iznenađujuće veliki broj glasova prevarom⁵⁶. Međutim, ove partije nisu podnele zvanične prigovore.

Tenzije između Stranke demokratske akcije Sandžaka (SDA-Sandžak) i Bošnjačke demokratske zajednice Sandžaka (BDZ-Sandžak)⁵⁷ u Novom Pazaru rezultirale su neotvaranjem jednog biračkog mesta.⁵⁸

Na prevremenim parlamentarnim izborima 2014. godine, 12 poslaničkih mesta u Narodnoj skupštini je pripalo trima partijama nacionalnih manjina, što predstavlja blagi porast u poređenju sa prethodnim sastavom skupštine, kada je nacionalne manjine predstavljalo desetoro poslanika iz pet partija.⁵⁹

XIII. DOMAĆI I MEĐUNARODNI POSMATRAČI

Uprkos ranijim preporukama OEBS/ODIHR-a, OEBS-ovim opredeljenjima i međunarodnoj dobroj

---

⁵² Savez vojvođanskih Mađara (SVM), Partija demokratske akcije Sandžaka (SDA-Sandžak), Crnogorska partija – Josip Broz, Partija demokratskog delovanja (PDD) i Ruska partija – Slobodan Nikolić.

⁵³ Koalicija svih građana naroda i narodnosti (RSD-SDS) i Lista nacionalnih zajednica BDZ, MPSZ-MRM-MEP- Emir Elfić

⁵⁴ Na primer, Bošnjačka demokratska zajednica Sandžaka (BDZ-Sandžak) učestvuje na izborima u koaliciji koju predvodi LDP, Čedomir Jovanović; Demokratski savez Hrvata Vojvodine sa koalicijom “Sa Demokratskom strankom za demokratsku Srbiju”; “Zajedno za Vojvodinu” (ZZV) i Demokratska levica Roma u koaliciji sa Borisom Tadićem – Novom Demokratskom strankom – Zelenima.

⁵⁵ Demokratska partija Albanaca, Demokratski pokret napretka, Demokratska unija Albanaca, Demokratska unija Doline i Demokratski preporod.

⁵⁶ PDD je osvojio tri puta više glasova nego na izborima 2012. godine, uprkos bojkotu nekih Albanskih glasača.

⁵⁷ Deo koalicije LDP-BDZ-Sandžak-Socijaldemokratska unija (SDU).

⁵⁸ Videti odeljak “Prigovori i žalbe” za više detalja.

⁵⁹ Na izborima 2014. godine, SVM je osvojio sedam mesta, SDA-Sandžak – tri, a PPD dva poslanička mesta.

praksi.⁶⁰ ZINP-om i dalje nisu obuhvaćene odredbe u vezi sa za domaćim i međunarodnim posmatranjem izbora. Pristup za posmatrača je bio utvrđen uputstvima RIK-a. Međutim, po nahodanju predsedavajućeg BO je da odluči da li će posmatračima biti dozvoljeno da budu na biračkom mestu, da posmatraju brojanje glasačkih listića ili dobiju kopije zapisnika. Domaća organizacija za posmatranje izbora, Centar za slobodne izbore i demokratiju – CeSID angažovao je 550 posmatrača širom Srbije i vodio je paralelnu tabulaciju glasova. Grupa za zagovaranje prava osoba sa invaliditetom, Centar za orijentaciju društva – COR je izbore posmatrao u ograničenom broju biračkih mesta. RIK je akreditovao posmatrača OEBS/ODIHR-a, Misije OEBS-a u Srbiji, OEBS PS i PSSE i druge posmatrača, što je ukupno brojalo 178 međunarodnih posmatrača. Zakonom nisu predviđeni posmatrači političkih partija, budući da je omogućeno da svaka politička partija imenuje jednog člana i njegovog zamenika u proširenom sastavu RIK-a i u svakom BO.

Da bi se obezbedila potpuna usklađenost sa stavom 8 OEBS-ovog Kopenhagenskog dokumenta iz 1990. godine i međunarodnim standardima, pravni okvir treba izmeniti i dopuniti tako da obuhvati odredbe kojima se uređuje status domaćih i međunarodnih posmatrača, njihovih prava i obaveza.

XIV. IZBORNI DAN

U skladu sa metodologijom OEBS/ODIHR-a, OEBS/ODIHR Ograničena posmatračka misija se fokusirala na dugoročni izborni process, bez dodatnog angažovanja kratkoročnih posmatrača, kojim bi bila obezbeđena osnova za kvantitativnu procenu. I pored toga, posmatrači OEBS/ODIHR Ograničene misije su posetili ograničeni broj biračkih mesta 16. marta.

Na izborni dan nije bilo prijavljenih ozbiljnijih incidenata. Većina biračkih mesta je otvorena u 07:00 časova, kako je propisano zakonom. Bilo je nekoliko biračkih mesta koja su otvorena sa manjim zakašljenjem zbog organizacionih razloga ili zbog pogrešnog shvatanja procedure otvaranja od strane članova BO.

Na biračkim mestima koja su u ograničenom broju posetili posmatrači Ograničene posmatračke misije, članovi BO su pokazali solidno znanje o postupcima glasanja i glasanje je generalno uredno proticalo. U skladu sa zakonom, BO su na ovim izborima mogli da imaju 44 člana, što je dovelo do prenatrpanosti na nekim biračkim mestima na kojima su prostorije za glasanje bile neadekvatno malih dimenzija. Na nekim biračkim mestima koja su posećena, dizajn glasačkih paravana u kombinaciji sa rasporedom u prostoriji koja je predstavljala biračko mesto nije uvek obezbeđivao tajnost glasanja. Na nekima od posećenih biračkih mesta, nepravilno napisana imena i prezimena u ćirilčnoj transkripciji na izvodima iz biračkog spiska otežavala su identifikaciju birača koji pripadaju nacionalnim manjinama. Samo nekoliko biračkih mesta je obezbedilo odgovarajući pristup za birače sa invaliditetom.

Zaštitu tajnosti glasanja treba unaprediti putem obezbeđivanja adekvatnih prostorija za glasanje, boljih paravana i instrukcija za izgled biračkog mesta. Pored toga, prostorije za glasanje treba da ispune uslove u vezi sa osobama sa invaliditetom, u skladu sa Konvencijom UN-a o pravima osoba sa invaliditetom.

---

⁶⁰ Videti stav 8 OEBS-ovog Kopenhagenskog dokumenta. Videti i stav 46 Smernica i pojašnjenja Kodeksa dobre prakse u izbornim pitanjima Venecijanske komisije (CDL-AD (2002)23) gde se navodi da “[...] treba dozvoliti prisustvo domaćih i međunarodnih posmatrača”.

Činilo se da osetljivi izborni materijal nije imao dovoljno dobru zaštitu i o ovom pitanju su nedostajala službena uputstva. Iako OEBS/ODIHR Ograničena posmatračka misija nije dobila prijave ili prigovore o tom pitanju, neadekvatne mere obezbeđenja su mogle da dovedu do nenamernih zloupotreba i da podrivaju poverenje u izborni proces.

RIK bi mogao da razmotri usvajanje konzistentnih procedura u pogledu mera predostrožnosti i čuvanja osetljivog izbornog materijala.

Na biračkim mestima koja su u ograničenom broju posetili posmatrači OEBS/ODIHR-a, brojanje glasova je obavljeno na profesionalan, transparentan i pravilan način i osoblje BO se generalno pridržavalo procedura. Iako su OEBS/ODIHR posmatrači obavešteni o navodnim zloupotrebama u toku procesa glasanja u oblastima Preševa i Bujanovca, gde su albanske partije bojkotovale izbore, takve tvrdnje su ostale nepotkrepljene dokazima.⁶¹

Nakon brojanja glasova, zapisnici BO su dostavljeni radnim telima (RT), gde se na profesionalni način sprovodio proces tabulacije u onim RT koje su posetili OEBS/ODIHR posmatrači. RZS je ispunio svoje zadatke u vezi sa procesom tabulacije, u skladu sa zakonom, i svi zapisnici BO su blagovremeno dostavljeni RIK-u. RIK je započeo sa objavljivanjem preliminarnih rezultata nekoliko sati po zatvaranju birališta. Zvanični rezultati su objavljeni, prema biračkim mestima, i postavljeni na Internet stranicu RIK-a 24. marta, u zakonski propisanom roku.

XV. PREPORUKE

Preporuke sadržane u ovom tekstu ponuđene su u cilju unapređivanja sprovođenja izbora u Srbiji i njihovog potpunog usklađivanja sa opredeljenjima OEBS-a i drugim međunarodnim standardima za demokratske izbore. Ove preporuke treba čitati zajedno sa ranijim preporukama OEBS/ODIHR-a, koje još uvek ostaju da se razmotre. OEBS/ODIHR je spreman da pomogne vlastima Republike Srbije da dalje dodatno poboljšaju izborni proces i provere preporuke obuhvaćene ovim i prethodnim izveštajima.

PRIORITETNE PREPORUKE

1. Moglo bi se razmotriti da se sistematizuju određene odredbe obuhvaćene RIK-ovim pravilima, koje RIK izdaje pred svake izbore, sa ciljem da se obezbedi dugotrajni zakonski osnov.
2. S obzirom na važnost poverenja javnosti u birački spisak, vlasti treba da ulože sve napore da se birački spisak dodatno poboljša. U skladu sa pravnim okvirom, imena svih birača koji pripadaju nacionalnim manjinama treba uneti u birački spisak na njihovim jezicima.
3. Državni organi i tela nadležna za sprovođenje zakona trebalo bi da preduzmu odlučnije korake u vezi sa prevencijom, identifikovanjem, istragom i gonjenjem slučajeva kupovine glasova, vršenja pritiska na birače i zastrašivanja birača i zloupotrebe državnih resursa za svrhe kampanje. Zakonodavci bi takođe mogli da razmotre pojašnjenje definisanja političkih i aktivnosti kampanje, da bi se sprečilo distribuiranje izbornih poklona i usluga.

---

⁶¹ Videti odeljak "Učešće nacionalnih manjina" u ovom izveštaju.

4. Treba razmotriti obezbeđivanje jednakih mogućnosti za izborne kandidate u toku kampanje, u skladu izbornom praksom, tako što će se zakonom propisati opravdani limiti troškova kampanje.
5. Preporučuje se da se preispitaju rokovi za rešavanje izbornih sporova. Vremenski okvir za podnošenje prigovora bi mogao da se produži, da bi se biračima i podnosiocima prigovora omogućilo da valjano potkrepe dokazima svoj slučaj. Pored toga, potrebno je rokove za rešavanje upravnih sporova usaglasiti sa izbornim kalendarom, da bi se osiguralo da svi slučajevi budu rešeni pre objavljivanja konačnih rezultata.

IZBORNI SISTEM I PRAVNI OKVIR

6. Preporučuje se da pravni okvir bude revidovan tako da se relevantnim institucijama dodele nadležnosti kontrole i sprovođenja odredaba izbornog zakonodavstva, uključujući i one odredbe koje se odnose na vođenje kampanje.
7. Zakonske posledice zbog nepoštovanja izbornih propisa treba jasno definisati.

IZBORNA ADMINISTRACIJA

8. Kao mera za dalje povećanje transparentnosti izborne administracije, moglo bi se razmotriti da se dnevni red za sednice RIK-a objavljuje unapred.
9. Kao mera za očuvanje poverenja u izborni proces, preporučuje se da se razmotri da RIK razvije i koordinira obaveštavanje birača i materijal za edukaciju birača, a da mediji preduzmu mere aktivnog distribuiranja istih.
10. Treba razmotriti uvođenje dodatnih mera predostrožnosti da bi se osiguralo da zastupljenost političkih partija u BO bude u skladu sa odredbama ZINP.

REGISTRACIJA BIRAČA

11. U skladu sa međunarodnom dobrom praksom, da bi se osigurao javni uvid u BS i povećala transparentnost, treba uložiti napore da se dozvoli da ograničeni podaci iz BS budu stavljeni na uvid javnosti.
12. Sistem obaveštavanja birača o lokaciji na kojoj se nalazi biračko mesto kojem pripadaju mogao bi se poboljšati.

REGISTRACIJA LISTA KANDIDATA

13. Kao što je navedeno u ranijim preporukama OEBS/ODIHR-a i Venecijanske komisije, ZINP bi trebalo izmeniti i dopuniti da bi se izričito predvidela samokandidatura nezavisnog kandidata.
14. Pravni okvir bi trebalo izmeniti i dopuniti, tako da biračima bude omogućeno da svoj potpis podrške mogu da daju za više od jednog izbornog kandidata, čime se dalje promovise pluralizam.
15. Vlasti bi mogle da preispitaju moguće mere za pojednostavljenje procesa overe i provere potpisa.

16. Zakonom propisani krajnji rok za registraciju lista kandidata treba utvrditi pre zvaničnog početka izborne kampanje, u skladu sa primerima dobre međunarodne prakse.
17. Trebalo bi izmeniti i dopuniti pravni okvir da bi se zaštitio uslov kvote za manje zastupljeni pol nakon registracije lista kandidata i uvele i sankcije za neispunjavanje ovog uslova.

FINANSIRANJE POLITIČKIH PARTIJA

18. Dodatni naponi bi mogli da budu uloženi od strane Ministarstva finansija da se objave svi vidovi i faze finansiranja izborne kampanje iz državnih izvora sredstava, kao mera za jačanje transparentnosti finansiranja političkih aktivnosti.

MEDIJI

19. U cilju jačanja poverenja javnosti u rad RRA, ova agencija je zauzela proaktivniji stav u istrazi i slučajevima kažnjavanja kršenja zakona. RRA, takođe, treba da javnosti pruži informacije o svom radu, tako što će objavljivati zapisnike sa sastanaka na svojoj Internet stranici, kako je utvrđeno statutom ove agencije.

PRIGOVORI I ŽALBE

20. Kao korak ka većoj transparentnosti izbornog procesa, Upravni sud i RIK bi mogli da preduzmu dodatne mere i da podnosiocima prigovora obaveste i pozovu ih da prisustvuju sednicama na kojima će njihovi prigovori biti na dnevnom redu.
21. RIK bi mogao da preduzme dodatne mere za podizanje svesti svih izbornih aktera o njihovom pravu da koriste pravne lekove, kao i da ih informiše o tehničkim i pravnim aspektima procesa rešavanja izbornih sporova. RIK bi takođe mogao da razmotri da svoje odluke o prigovorima objavljuje postavljanjem istih na Internet stranicu, u cilju jačanja transparentnosti procesa rešavanja izbornih sporova.

UČEŠĆE NACIONALNIH MANJINA

22. Odredbu kojom se propisuje da partije nacionalnih manjina moraju da sakupe 10,000 potpisa podrške da bi registrovale listu kandidata treba ponovo razmotriti i uskladiti sa pozitivnim merama za registraciju partija nacionalnih manjina utvrđenim Zakonom o političkim partijama.

DOMAĆI I MEĐUNARODNI POSMATRAČI

23. Da bi se obezbedila potpuna usklađenost sa stavom 8 OEBS-ovog Kopenhagenskog dokumenta iz 1990. godine i međunarodnim standardima, pravni okvir treba izmeniti i dopuniti tako da obuhvati odredbe kojima se uređuje status domaćih i međunarodnih posmatrača, njihovih prava i obaveza.

IZBORNI DAN

24. Zaštitu tajnosti glasanja treba unaprediti putem obezbeđivanja adekvatnih prostorija za glasanje, boljih paravana i instrukcija za izgled biračkog mesta. Pored toga, prostorije za glasanje treba da ispune uslove koji su u vezi sa osobama sa invaliditetom, u skladu sa Konvencijom UN-a o pravima osoba sa invaliditetom.
25. RIK bi mogao da razmotri usvajanje konzistentnih procedura u pogledu mera predostrožnosti i čuvanja osetljivog izbornog materijala.

DODATAK: KONAČNI REZULTATI PREVREMENIH PARLAMENTARNIH IZBORA

Broj na glasačkom listiću	Lista kandidata	Ukupno osvojenih glasova	Ukupno osvojenih mandata	Procenat osvojenih glasova
1	Aleksandar Vučić – “Budućnost u koju verujemo” Srpska napredna stranka, Socijaldemokratska partija Srbije, Nova Srbija, Srpski pokret obnove, Pokret socijalista, Jedinstvena Srbija	1,736,920	158	48.35
2	Ivica Dačić – Socijalistička partija Srbije, Partija ujedinjenih penzionera Srbije	484,607	44	13.49
3	Demokratska stranka Srbije – Vojislav Koštunica	152,436	0	4.24
4	Čedomir Jovanović – Liberalno demokratska partija, Bošnjačka demokratska zajednica Sandžaka, Socijalno demokratska unija	120,879	0	3.36
5	VAJDASAGI MAGYAR SZOVETSEG - PASZTOR ISTVAN – Savez vojvodanskih Mađara – Istvan Pastor	75,294	6	2.10
6	Srpska radikalna stranka – Dr. Vojislav Šešelj	72,303	0	2.01
7	Ujedinjeni regioni Srbije – Mladan Dinkić	109,167	0	3.04
8	"Sa Demokratskom strankom za demokratsku Srbiju"	216,634	19	6.03
9	Dveri – Boško Obradović	128,458	0	3.58
10	Stranka demokratske akcije Sandžaka – dr. Sulejman Ugljanin	35,157	3	0.98
11	Boris Tadić – Nova demokratska stranka – Zeleni, Liga socijaldemokrata Vojvodine, Zajedno za Srbiju, Demokratska zajednica vojvodanskih Mađara, Zajedno za Vojvodinu, Demokratska levica Roma	204,767	18	5.70
12	Treća Srbija – “Za sve vredne ljude”	16,206	0	0.45
13	Crnogorska partija – Josip Broz	6,388	0	0.18
14	Lista nacionalnih zajednica – Emir Elfić Bošnjačka demokratska zajednica, Građanski savez Mađara, Demokratska zajednica Mađara, Pokret Mađarske nade, Stranka Mađarskog jedinstva	3,983	0	0.11
15	Dosta je bilo – Saša Radulović	74,973	0	2.09
16	Koalicija građana svih naroda i narodnosti, Rusinska demokratska stranka – Socijaldemokratska alijansa	3,182	0	0.09
17	Grupa građana “Patriotski front” – dr. Borislav Pelević	4,514	0	0.13
18	Ruska stranka – Slobodan Nikolić	6,547	0	0.18
19	Partija za demokratsko delovanje – Riza Halimi - Partia per Veprim Demokratik - Riza Halimi	24,301	2	0.68

O OEBS/ODIHR-u

Kancelarija za demokratske institucije i ljudska prava (*engl.* ODIHR – Office for democratic institutions and human rights) je glavna OEBS-ova institucija koje pomaže državama učesnicama “u osiguranju potpunog poštovanja ljudskih prava i osnovnih sloboda, vladavine prava i promovisanju načela demokratije i (...) izgradnji i zaštiti demokratskih institucija, kao i promovisanju tolerancije u čitavom društvu” (Dokument Helsinškog samita iz 1992. godine). Ovo je poznatije kao ljudska dimenzija OEBS-a.

OEBS/ODIHR, sa sedištem u Varšavi (Poljska), osnovan je 1990. godine na Pariskom samitu kao Kancelarija za slobodne izbore i svoje aktivnosti je započela u maju 1991. godine. Godinu dana kasnije, naziv Kancelarije je promenjen da bi odražavao prošireni mandat koji obuhvata ljudska prava i demokratizaciju. Danas Kancelarija zapošljava više od 130 ljudi.

OEBS/ODIHR je vodeća organizacija u Evropi u oblasti **posmatranja izbora**. Svake godine, OEBS/ODIHR koordinira i organizuje angažovanje na hiljade posmatrača koji procenjuju da li se izbori na teritoriji država učesnica OEBS-a sprovode u skladu sa opredeljenjima OEBS-a, drugim međunarodnim standardima za vođenje demokratskih izbora i nacionalnim zakonodavstvom. Jedinstvena metodologija koju primenjuje OEBS/ODIHR omogućava detaljan uvid u celokupan izborni proces. Kroz projekte pomoći, OEBS/ODIHR pomaže državama učesnicama da unaprede svoje izborne zakone.

Aktivnosti Kancelarije u oblasti **demokratizacije** obuhvataju vladavinu prava, podršku zakonodavstvu, demokratsko upravljanje, migracije i slobodu kretanja i rodnu ravnopravnost. OEBS/ODIHR svake godine sprovodi veliki broj ciljanih programa pomoći u cilju razvijanja demokratskih struktura.

OEBS/ODIHR pomaže državama učesnicima i u ispunjavanju njihovih obaveza promovisanja i zaštite **ljudskih prava** i osnovnih sloboda u skladu sa ljudskom dimenzijom OEBS-ovih opredeljenja. To se postiže u radu sa različitim partnerima, kako bi se ostvarila saradnja, omogućila izgradnja kapaciteta i obezbedila stručna pomoć u tematskim oblastima koje obuhvataju ljudska prava, borbu protiv terorizma, unapređivanje zaštite ljudskih prava lica žrtava trgovine ljudima, edukaciju i obuku o ljudskim pravima, praćenje i izveštavanje o ljudskim pravima i ljudska prava i bezbednost žena.

U oblasti **tolerancije i nediskriminacije**, OEBS/ODIHR pruža podršku državama učesnicama u snažnijem reagovanju na zločine iz mržnje i na sukobe zasnovane na rasizmu, ksenofobiji, antisemitizmu i drugim oblicima netolerancije. Aktivnosti OEBS/ODIHR-a u oblasti tolerancije i nediskriminacije usredsređene su na sledeće oblasti: zakonodavstvo, obuke za sprovođenje zakona, monitoring, izveštavanje i praćenje reakcije na zločine i sukobe motivisane mržnjom, kao i na aktivnosti edukacije u cilju promovisanja tolerancije, poštovanja i uzajamnog razumevanja.

OEBS/ODIHR pruža savete zemljama učesnicama u vezi sa njihovim politikama delovanja koje se odnose na **Rome i Sintu**; promoviše izgradnju kapaciteta i povezivanje zajednica Roma i Sinta i podstiče učešće predstavnika Roma i Sinta u telima koja donose odluke o politikama delovanja.

Sve aktivnosti ODIHR-a se sprovode u bliskoj koordinaciji i saradnji sa državama učesnicama OEBS-a, institucijama OEBS-a i operativnim predstavništvima na terenu, kao i drugim međunarodnim organizacijama.

Više informacija je dostupno na Internet stranici ODIHR-a: www.osce.org/odihr .